

Vier pijlers van maatschappelijke debat

Citation for published version (APA):

Est, van, R. (2009). Vier pijlers van maatschappelijke debat. In *Proceedings of the Nanopodium werkconferentie, May 27-28, 2009* (pp. 10-11).

Document status and date:

Published: 01/01/2009

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of Record (includes final page, issue and volume numbers)

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.tue.nl/taverne

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

openaccess@tue.nl

providing details and we will investigate your claim.

verantwoordelijkheden en het helder krijgen van eigen standpunten (geen consensus). Bij het stakeholderforum zijn 34 organisaties betrokken waarvan 12 promotoren (universiteiten, onderzoeksinstituten, overheid, bedrijven) en 22 gebruikers (milieu, consumenten, zorg, onderwijs, mensenrechten). Ook is er een afsluitend panel met onderzoeksverantwoordelijken (Vlaams minister Economie en Wetenschapsbeleid, algemeen directeur IMEC, Vice-rector KU-Leuven, Voorzitter Onderzoeksraad UA). Het proces bestaat uit een bezoek aan IMEC en een introductie in nanotechnologie, gevolgd door 5 parallelle groepen (mix promotoren en gebruikers) die werken per toepassingsgebied en suggesties inzake voorwaarden voorleggen aan panel. Het panel reageert hierop.

Uit Ronde 3 blijkt een discrepantie tussen de resultaten van het forum en de feitelijke organisatie van het onderzoek. Aan de ene kant vraagt het stakeholdersforum om een totaalbeeld. In hoeverre sluiten opkomende technologieën aan bij reële behoeften? Er dient gewaakt te worden voor een eenzijdig mensbeeld in technologieontwikkeling. Het forum benadrukt het belang van richtinggevende principes, zoals duurzame ontwikkeling. In de technologieontwikkeling dient bovendien de gebruikerscontext voor ogen te worden gehouden. Ten slotte wijst het forum op het belang van transdisciplinaire fora. Aan de andere kant blijkt uit interviews onderzoekers dat specialisatie als een hinderpaal wordt ervaren. Er is sprake van stuurloosheid inzake prioriteiten. Ook vinden onderzoekers dat een negatieve logica (niet meedoen aan ...) een positieve logica (technologieselectie) domineert. Er is bovendien sprake van functionele specialisatie en weinig transparantie verantwoordelijkheden en een neiging om de opdracht tot reflectie in het andere kamp te leggen. Bij jongere onderzoekers is er een spanning tussen het aanspreken op hun maatschappelijke motivatie en de druk om te presteren.

De vierde ronde behelst een oefening in strategische onderzoeksplanning. Het doel is om routekaarten te maken als test of de aanpak werkt die binnen het project NanoSoc is gebruikt. In vier interactieve workshops wordt met groepsleiders onderzoek, het strategisch onderzoeksmanagement, experts in Technology Assessment en stakeholders getest of routekaarten kunnen worden gemaakt die zijn gebaseerd op publiek erkende doelen en bestaande onderzoekscapaciteiten.

“Vier pijlers van maatschappelijk debat”

Rinie van Est gaat in zijn presentatie [Bottom-up met visie](#) in op de lessen die het Rathenau Instituut heeft geleerd uit zijn ervaringen met het organiseren van maatschappelijke debatten.

De eerste pijler is onderzoek en reflectie. De tweede pijler is het betrekken van experts en stakeholders. De derde pijler is het betrekken van burgers en de vierde pijler is verbeelding. Rinie van Est benadrukt dat de relevantie van het maatschappelijk debat voor de samenleving helder gemaakt moet worden. Het moet voor iedereen duidelijk zijn wat er op het spel staat. Het Rathenau Instituut plaats nanotechnologie bijvoorbeeld in de context van een nieuwe technologische golf die mede vorm zal geven aan de toekomst. Ook de betekenis van het maatschappelijk debat voor politiek en beleid moet helder gemaakt worden. Daarbij is het belangrijk om helder en realistisch te zijn over de ambities. Het moet gaan om een breed gedragen agenda voor een maatschappelijke dialoog over nanotechnologie. Zowel maatschappelijke kansen als bedreigingen moeten op de agenda worden gezet. De agenda moet bovendien de belangrijkste thema's benoemen. Een tweede ambitie is het stimuleren van een bredere betrokkenheid. De maatschappelijke dialoog dient een gezamenlijke zoektocht te zijn.

Een andere les is dat openheid en betrokkenheid cruciale voorwaarden zijn. Het debat dient tijdig gevoerd te worden (dus niet op een moment dat er niets meer te sturen valt, maar ook niet op een moment dat er nog niets te sturen valt). Er dient ruimte te worden geboden voor fundamentele en toekomstgerichte discussies.

Het debat moet open zijn, zowel qua inhoud als qua vorm. Het Rathenau Instituut geeft de CieMDN als les mee om een brede betrokkenheid bij de maatschappelijke dialoog te faciliteren. Een breed scala aan maatschappelijke organisatie heeft inmiddels nanotechnologiegerelateerde ontwikkelingen expliciet aan de orde gesteld. Te denken valt ook aan het betrekken van debatcentra, kunstenaars, studenten, media, sociale wetenschappers en geïnteresseerde burgers. Ten slotte helpen spraakmakende activiteiten (van onderzoek en discussie tot happenings en artistieke verbeelding) ook bij het voeren van een goede maatschappelijke dialoog.

5. Het gedroomde resultaat van de dialoog over twee jaar

“Een wandeling naar de toekomst”

De deelnemers wordt gevraagd om een kwartier een wandeling te maken en zich te verplaatsen naar 2011, als de maatschappelijke dialoog nanotechnologie is gevoerd, en zich een voorstelling te maken wat voor hen het gedroomde resultaat van de dialoog is.

Groepsgesprek in 2011: wat is er met de maatschappelijke dialoog in 2011 bereikt?

De verschillende deelnemers hebben veel verschillende voorstellingen over het gedroomde resultaat van de maatschappelijke dialoog nanotechnologie.

- Een van de droombeelden is dat in 2011 de burger actief betrokken is geraakt bij de maatschappelijke dialoog over nanotechnologie. De barrière die werd gevormd door de informatieachterstand bij de burgers is dankzij de maatschappelijke dialoog overwonnen. Dit is mede te danken aan activiteiten die waren gericht op scholen en op ouderen. Ook is er een (prijswinnende) film gemaakt over nanotechnologie die veel belangstelling heeft getrokken. Verder hebben kunstenaarsprojecten de belangstelling weten te wekken van burgers die zich in 2009 nog niet of nauwelijks betrokken voelden bij (de discussie rondom) nanotechnologie. Zo zijn er kunstwerken in de openbare ruimte geplaatst waarin toepassingen van nanotechnologie zijn verwerkt en verbeeld. Wat ook geholpen heeft bij het vergroten van de betrokkenheid van burgers bij nanotechnologie, is dat er in 2011 al een en ander is gerealiseerd van de prachtige visies over de bijdragen die nanotechnologie kan leveren aan een rechtvaardige en duurzame samenleving. Zo is er een duurzaam huis ontwikkeld dat dankzij toepassing van nanotechnologie niet vuil wordt en helemaal duurzaam is. In 2011 is er ook zicht op dat proefdieren niet langer nodig zijn omdat er dankzij nanotechnologie andere manieren zijn gevonden om producten te testen.
- Een andere droombeeld is dat er in 2011 een *“mind switch”* is opgetreden bij veel burgers. De wetenschappelijke & technologische ontwikkelingen worden niet langer gezien als iets dat buiten de samenleving plaatsvindt. Nanotechnologische toepassingen worden gezien als een waardevol onderdeel van de samenleving. Nanotechnologie wordt niet langer als “eng” ervaren, maar als iets wat een bijdrage kan leveren aan het welzijn, gezondheid en mens-zijn van mensen. Zo is de labelling van voedsel waarin nanotechnologie is gebruikt, normaal geworden (N-nummers, naast de E-nummers). Het aanbod van voedsel is groter en diverser geworden. Consumenten zien de voordelen van nano in voedsel.